

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет
Кафедра землезнавства та геоморфології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана / директора інституту
з навчальної роботи
«02» вересня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ СТУДІЇ У ГАЛУЗІ
ГЕОМОРФОЛОГІЇ ТА ПАЛЕОГЕОГРАФІЇ
(НАУКОВІ ЛЕКЦІЇ І СЕМІНАРИ ЗА ТЕМАМИ
ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)
для аспірантів**

галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	106 Географія
освітній рівень	третій (освітньо-науковий)
освітньо-наукова програма	<u>Географія</u>
спеціалізація	Геоморфологія та палеогеографія
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2019/2020
Семестр	
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: **СТЕЦЮК Володимир Васильович**, доктор географічних наук, професор кафедри
землезнавства та геоморфології, професор

Пролонговано: на 2020/2021 н.р. «11» 09 2020 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ («____») «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: **СТЕЦЮК Володимир Васильович**, доктор географічних наук, професор кафедри
землезнавства та геоморфології, професор

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

проф. Бортник С. Ю.
(підпис)

Протокол №1 від «30» серпня 2019 р.

Схвалено науково-методичною комісією Географічного факультету

Протокол № 5 від «30» серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Запотоцький С.П.
(прізвище та ініціали)

« 30 » серпня 2019 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – ознайомити аспірантів з можливостями застосування теорії і методології геоморфології та палеогеографії для вирішення комплексних теоретичних проблем та визначенні цілей і проведенні геоморфологічних та палеогеографічних досліджень, а також для теоретико-методологічного обґрунтування очікуваних та отриманих результатів власних досліджень. Підвищити теоретичний рівень фахової ерудиції, в частині пошуку кореляцій досліджень, проведених аспірантами, з основними теоретичними та прикладними напрямками геоморфології та палеогеографії, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1) успішне опанування таких загальноосвітніх дисциплін як «Геологія загальна та історична», «Загальна геоморфологія», «Палеогеографія», та спецкурсів «Розшукова, екологічна та інженерна геоморфологія», «Структурна геоморфологія з основами неотектоніки», «Четвертинні відклади України та основи четвертинної геології», «Методи геоморфологічних досліджень», «Геоморфологічне картографування та зйомка четвертинних відкладів»;

2) володіння конкретними методами і прийомами аналізу сучасного та давнього рельєфу земної поверхні, вміння здійснювати спеціальне картографування досліджуваних природних явищ, які стосуються рельєфу земної поверхні, давніх та сучасних геоморфологічних процесів, а також природних явищ, які є чинниками змін рельєфу та давньої природи в цілому;

3) володіння навичками дистанційних досліджень природного середовища Землі, вміння використовувати сучасні космічні зображення, розпізнавати індикаційні ознаки наявності та динаміки природних процесів, здійснювати аналіз картографічних матеріалів різного змісту.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Зміст дисципліни розкриває суть найголовніших теоретичних положень, які становили основу формування геоморфології та палеогеографії в минулому, простежує еволюційні зміни теоретико-методологічних підходів до вивчення рельєфу земної поверхні, обґрунтовує логіку і значення геоморфологічних парадигм, які обумовлювали розвиток упродовж її становлення та в даний час. Надається основа для оцінювання найголовніших теоретичних здобутків аспірантів у контексті інтерпретації отриманих власних результатів дисертаційних досліджень в руслі сучасних концепцій геоморфології та палеогеографії. У процесі семінарських занять розкривається загальна ерудиція аспірантів у царині методологічних засад геоморфології та палеогеографії, оцінюється власне бачення отриманих результатів для розвитку певних теоретичних та прикладних напрямків науки.

Навчальна дисципліна «Теоретико-методологічні студії у галузі геоморфології та палеогеографії» є однією з складових комплексної підготовки спеціалізації «Геоморфологія та палеогеографія» освітньо-наукової програми «Географія».

4. Завдання (навчальні цілі) вивчення дисципліни спрямовано на формування комплексних знань про основні проблеми геоморфології та палеогеографії, напрямки сучасних досліджень актуальних проблем та можливості їх реалізації. Завданнями дисципліни є:

- сформулювати уявлення про основні теоретичні концепції геоморфології та палеогеографії, які лягли в основу їх розвитку, від початку її зародження до сучасного стану;
- ознайомити із сучасними науковими концепціями геоморфології, їхніх складових частин, можливостей застосування у процесі власних наукових досліджень;
- сформулювати навички у побудові системи досліджень для практичного підтвердження теоретичних допущень у галузі геоморфології та палеогеографії та реалізувати її у вигляді технологічного процесу на основі сучасних геоморфологічних та палеогеографічних методів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	наукові проблеми у галузі геоморфології та палеогеографії	лекції	опитування у тестовій та письмовій формі	до 10%
1.2	теоретичні засади сучасної геоморфології та палеогеографії; роль методології в науковому пізнанні сучасного рельєфу та рельєфотворчих процесів;	лекції		до 30%
2.1	збирати, опрацьовувати, критично аналізувати та узагальнювати інформацію із літературних і фондових джерел;	самостійна робота	опитування у тестовій та письмовій формі, виконання практичних та контрольних робіт	до 5%
2.2	розробляти робочі гіпотези, визначати актуальність, мету, завдання, які необхідно вирішувати для досягнення мети;	самостійна робота		до 5%
2.3	використовувати сучасні методи дослідження рельєфу земної поверхні та палеогеографічні методи, комплексувати їх у відповідності до поставлених науково-дослідницьких задач;	лекції, практичне заняття		до 10%
2.4	аналізувати роль рельєфотворчих чинників та чинників формування палеогеографічних обстановок;	лекції		до 10%
2.5	абстрактно мислити, застосовувати методи синтезу та аналізу;	самостійна робота		до 10%
3.1	навички ініціювання, організації досліджень в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності;	самостійна робота	опитування у тестовій та письмовій формі, виконання практичних та контрольних робіт	до 5%
3.2	використовувати новітні інформаційні і комунікаційні технології;	самостійна робота		до 5%
4.1	виконувати первинну обробку та комплексну інтерпретацію результатів аналітичних робіт; виконувати експертну оцінку геоморфологічних та палеогеографічних процесів;	практичне заняття	опитування у тестовій та письмовій формі, виконання практичних та контрольних робіт	до 5%
4.2	розробляти прогнози зміни геоморфологічних та палеогеографічних процесів, здатність ефективно використовувати результати геоморфологічних та палеогеографічних досліджень до специфіки задач, що вирішуються.	лекція		до 5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	4.1	4.2
	Використовувати сучасні передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідницької та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей знань (ПРН 1)	+	+								
Мати ґрунтовні знання предметної області та розуміння професії (ПРН 2)	+	+									
Використовувати праці провідних зарубіжних вчених наукових шкіл та фундаментальних праць у галузі дослідження, формулювання мети власного наукового дослідження як складової загальноцивілізаційного процесу (ПРН 3)	+	+				+					+
Вміти проводити критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей. (ПРН 7)				+			+				

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання студентів:

- **семестрове оцінювання:** кількість балів, що аспірант отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних практичних робіт, опитуванні та написанні контрольних робіт.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1		ЗМ2	
	Min. – 18 балів	Max.– 30 балів	Min. – 18 балів	Max.–30 балів
Опитування	«3» x 2 = 6	«3» x 4 = 12	«3» x 2 = 6	«3» x 4 = 12
Практичні роботи	«1» x 6 = 6	«1» x 1 = 8	«1» x 6 = 6	«1» x 1 = 8
Модульні контрольні роботи	«1» x 7 = 6	«1» x 10 = 10	«1» x 7 = 6	«1» x 10 = 10

- **підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в усній формі.** Максимальна кількість балів на заліку – 40 балів, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 бали.

- **умови допуску до підсумкового заліку:** аспіранти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 20 балів до складання заліку не допускаються. Рекомендований мінімум для допуску – 36 бал.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.2. Організація оцінювання: опитування у тестовій та письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної лекції. Практичні роботи захищаються по

виконанню, відповідно до графіка проведення практичних занять.

Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назви лекцій та практичних	Кількість годин		
		лекції	практичні	С/Р
<i>Змістовний модуль №1</i>				
1.	Об'єктивна необхідність вибору теоретико-методологічних засад наукового дослідження. Розрізнення основних наукознавчих категорій в геоморфології та палеогеографії. Застосування в геоморфології та палеогеографії загальнонаукових та спеціальних методів, їхня роль в отриманні нового наукового знання.	2	-	
2.	Формулювання теоретичних засад розвитку рельєфу земної поверхні та їхнє практичне втілення у вченні Вільяма Моріса Дейвіса. Значення визначених положень для розвитку геоморфології.	2	2	12
3.	Теоретико-методологічне значення розуміння рельєфу, як морфологічного різноманіття земної поверхні у контексті з'ясування ролі внутрішньоземних та зовнішніх процесів – зміст концепції Вальтера Пенка.	2	-	12
4.	Динамічна модель розвитку рельєфу земної поверхні Лестера Кінга як важливий етап адаптації теоретичних поглядів до аналізу реального рельєфу шляхом застосування діалектичного підходу до встановлення взаємодії ендегенного та екзогенного чинників у розвитку рельєфу.	1	-	12
Модульна контрольна робота		1		
<i>Змістовний модуль №2</i>				
5.	Концепція К. К. Маркова, як метод вивчення взаємодії ендегенних та екзогенних процесів.	2	-	12
6.	Концепція взаємодії ендегенних та екзогенних чинників формування рельєфу І. П. Герасімова у контексті геоморфологічного етапу розвитку Землі.	2	-	12
7.	Морфоструктурний напрямок та його досягнення (В.Г. Бондарчук, К.І. Геренчук, І.П. Герасімов, Ю.А. Мещеряков). Морфокліматичний напрямок (Д.А. Тімофєєв, А.С. Дєдков, В.І. Мозжерін, Г.П. Скрильник)	2	-	12
8.	Ідея Н.А. Флоренсова щодо значення літодинамічного потоку процесу морфогенезу на земній поверхні.	2	2	12
9.	Морфодинамічна концепція А. Н. Ласточкіна, як динамічне визначення поняття «морфоструктура». Рельєф земної поверхні в геокомпонентах, геокомплексах, екосистемах та географічних полях в загальній теорії систем, як об'єкт морфодинамічної концепції.	1	-	12
Модульна контрольна робота		1		
ВСЬОГО		18	4	96

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 18 год.

Практичні заняття – 4 год.

Консультації – 2 год.

Самостійна робота – 96 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адаменко О.М., Гродецкая Г.Д. Антропоген Закарпатья. – Кишинёв: Штиинца, 1987. 152 с.
2. Адаменко О.М., Гольберт А.В., Осюк В.А. и др. Четвертичная палеогеография экосистемы Нижнего и Среднего Днестра. Киев: Феникс, 1996. 200 с.
3. Адаменко О.М., Гольберт А.В., Осюк В.А. и др. Четвертичная палеогеография экосистемы Нижнего и Среднего Прута. Киев: Манускрипт, 1997. 232 с.
4. Богуцкий А. Б. Антропогенные покровные отложения Волыно-Подоллии - Антропогенные отложения Украины – Киев: Наук. думка. – СС 121-132.
5. Бондарчук В. Г. Основные вопросы тектоогении. – Киев: Изд-во АН УССР, 1961. – 382 с.
6. Веклич М.Ф. Стратиграфия лесовой формации Украины и соседних стран / [АН УССР], Ин-т геол. наук (1968).
7. Веклич М.Ф. Плиоцен и плейстоцен левобережья Нижнего Днепра и Равнинного Крыма / М. Ф. Веклич, Н. А. Сиренко.[Монография] Киев: Наукова думка, 1976. – 186 с.
8. Веклич М.Ф. Палеозтапність і стратотипи ґрунтових формацій верхнього кайнозоя. – К.: Наук. думка, 1982. – 201 с.
9. Герасименко Н. П. Методика реконструкції внутрішньорегіональної ландшафтної структури для палеогеографічних етапів четвертинного періоду (на прикладі території м. Київ та прилеглих районів) / Н. П. Герасименко, Н.В. Хруль // Фізична географія та геоморфологія. - 2016. - Вип. 4. - С. 14-20.
10. Герасимов И.П. Структурные черты рельефа земной поверхности на территории СССР и их происхождение, М., 1959.
11. Герасимов И. П. Три главных цикла в истории геоморфологического этапа развития Земли / Геоморфология, № 1, 1970. – С.С. 19 – 27.
12. Геренчук К.И. Тектонические закономерности в орографии и речной сети Русской равнины. – Львов, 1960. – 241 с.
13. Горішний П. Морфологічний аналіз рельєфу Бережанського Опілля / П. Горішний // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія геогр. – 2017. – № 2. – С. 4–9
14. Гофштейн И. Д. Геоморфологический очерк Украинских Карпат. – К.: Наук. Думка, 1995. – 84 с.
15. Дедков А.П. Теоретические аспекты современных климато-геоморфологических представлений // Геоморфология, 1976, № 4. – С.С. 3 – 12.
16. Дедков А.П., Мозжерин В.И. Современная геоморфология: основные направления развития // Геоморфология, 1988, № 4. – С.С. 3 – 8.
17. Дмитрієв М. Рельєф УСРР (Геоморфологічний нарис). – Х., 1936.
18. Дэвис В.М. Геоморфологические очерки. – Изд-во иностранной литературы, М., 1962. – 455 с.
19. Заморій П. К. Четвертинні відклади Української РСР. – Видавництво Київського університету, 1961 - ... с.
20. Кинг Л. Морфология Земли. Изучение и синтез сведений о рельефе Земли. – М.: Прогресс, 1967. – 559 с.
21. Ключкин А. А. Экзогеодинамика Крыма. – Симферополь : «Таврия», 2007 – 320 с.
22. Кривоуццкий А. Е. Жизнь земной поверхности. – М.: Мысль, 1971. – 406 с.
23. Кривоуццкий А. Е. Рельеф и недра Земли. – М.: Мысль, 1977. – 302 с.
24. Ласточкин А.Н. Морфодинамический анализ – Ленинград: Недра, 1987. – 256 с.
25. Ласточкин А. Н. Морфодинамическая концепция общей геоморфологии – Л.: Недра, 1991. –340 с.

26. Ласточкин А.Н. Геоморфология и общая теория систем / Отечественная геоморфология: прошлое, настоящее и будущее. Материалы XXX Пленума Геоморфологической комиссии РАН, Санкт-Петербург, СПбГУ, 15-20 сентября 2008. – 391 с.
27. Лопатин Д. В. Морфологическая систематика рельефа и ее значение для географии и геоэкологии / Д. В. Лопатин, А. И. Жиров // География и природные ресурсы. – 2017. – № 1. – С. 36–44.
28. Маринич О.М. Физико-географическое районирование Украинской ССР / В. П. Попов, А. М. Маринич, А. И. Ланько. – Киев: Издательство Киевского университета, 1968. – 683 с.
29. Марков К. К. Основные проблемы геоморфологии. – М.: Географгиз, 1948. – 343 с.
30. Матвіїшина Ж.М. Просторово-часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України: проект «Наук. книга» / НАН України. Інститут географії; ред. Ж. М. Матвіїшина. – К. : Наук. думка, 2010. – 192 с.
31. Мещеряков Ю.А. Структурная геоморфология равнинных стран – М.: Наука, 1965. – 390 с.
32. Національний атлас України. – ДНВН Картографія, 2007.
33. Палієнко В.П. Новейшая геодинамика и ее отражение в рельефе Украины - К.: Наук. думка, 1992. – 116 с.
34. Палієнко В.П., Матошко А.В., Барщевський М. Є. та ін. – Сучасна динаміка рельєфу України. – К.: Наукова думка, 2005.
35. Пенк В. Геоморфологический анализ – ГеографГиз, М., 1961. – 360 с.
36. Райс Р. Дж. Основы геоморфологии. – М.: Мир, 1980. – 574 с.
37. Соколовський І. Л. Закономірності розвитку рельєфу України – К., 1973 – 174 с.
38. Степанчук В. М. Давня людина: палеогеографія та археологія / В. М. Степанчук, Ж. М. Матвіїшина, С. М. Рижов, С. П. Кармазиненко. – К.: Наукова думка, 2013. – 205 с.
39. Тимофеев Д.А. Морфоскульптура зоны современной вечной мерзлоты // Морфоскульптура и экзогенные процессы на территории СССР. – М, 1975. – С.С. 44 – 58.
40. S. Yu. Bortnyk, V. V. Stetsyuk, N. P. Gerasimenko, O.O.Komliev, O.V.Kovtoniuk O.V., T.M. Lavruk T.M., O.V. Pidkova, N.M. Pohorilchuk, O.S. Bonchkovskyi. Methodological principles of creation of the integrated database of geological and geomorphological monuments of Ukraine/ 19 International Conference on Geoinformatics – Theoretical and Applied Aspects, 2020, 18470. p. 1-6 (Scopus)
41. S. Bortnyk, N. Pohorilchuk, O. Kovtoniuk, N. Korohoda. The use of GIS in the morphological analysis of pistes/ 19 International Conference on Geoinformatics – Theoretical and Applied Aspects, 2020, p. 1-5 (Scopus)
42. Komliev A., Zhytkin S., Kovtoniuk O., Lavruk T., Filonenko Yu. Reconstruction of the geomorphosystem of the upper reaches of the Chorna Tysa river basin due to the action of natural and natural-anthropogenic factors/ Second EAGE Workshop on assessment of landslide hazards and impact on communities, 2020 (Scopus)
43. Komliev O., Bortnyk S., Pohorilchuk N., Filonenko Yu., Kovtoniuk O., Lavruk T. Geomorphosystemic prognostic model of technogenic pollutants migration in earth's crust. /Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment 2020, Kyiv, Ukraine. – (Scopus)